

SLitCosta]. *Heterofille*. *Heteròfon*, *-fonia*. *Heterofal·mia*. *Heterògam*. *Heterogonia*. *Heterologia*; *heteròleg*. *Heteròmer*. *Heteromorf*. *Heterònim*. *Heterònim* [1868], per oposició a *autònom*. *Heteroplàstia*. *Heteròpter*. *Heterosci* [Lab. 1840], amb *oxià* 'ombra'.⁵ +*Heterocíclic*; *heterodi* (cf. *anodi*); *heteromorf*, adds. de Fontserè al seu *DOrt*.

HEURA, del ll. HĚDĚRA id. □ 1.ª doc.: fi S. xv, Cauliac; la variant *edra* fi S. xiv. Coetani si fa no fa del Cauliac és el dicc. de Busa-N., de 1507, que porta «*euura*, arbre conegut: hедера, cyssos», amb les varietats «*euura blanca*, *euura negra*; *euura tercera*: helix, smilax; *euura baixa*: chamecyssos» (C-vi-3); ja deu ser això *euura* que figura com a rim de *sèura* i *assèura* en el *Torcimany* (398.1); en tot cas «*euures*: hедера», OPou (*ThPu.*, 52). I és també la forma amb *u* que trobem, com a única o com a preferida en els diccs. del S. xvii: Lacav. (*heura*, però preferint-li l'ortografia *euura*) i *DTo.*, que dona conjuntament «*heura* o *hedra*» (i²⁰ n'enumera diverses variants).

Daltra banda no és menys antiga la variant *edra*, especialment valenciana i del cat. extrem occidental, que ja tenim —i assegurada per la rima— al S. xv: «Les dones --- / qui les dotrina /, cert, disciplina / ---²⁵ / al sórt sermona, / --- / vol fondre ferre; / que no s'aferre / prega la *edra*; / en alt la pedra, / per sí, pujar, / vol avear / ---», JRoig (*Spill*, 7971); i ha de ser anterior la Farmacologia de Klagenfurt, que es creu de c. 1400 o fi del S. xiv: «si vols fer beuratge contra vom, prin sis onzes de sement de *edra* e fes-ho tot polvorizat», «si vols marvellós remey a hom que no pot pixar --- ajes quatre grans de sement de *edra* ---» (AORBB III, 254); en les receptes val. de Micer Joan de 1466: «pren la fulla de la *edra* e sien³⁰ ben curades, e cou-les ---» (BABL VII, 325).

Seguim trobant aquestes dues variants principals en les fonts més modernes: *heura*, com la del Princ. en general; *hedra* en el territori que ja he definit: «*edra*: yedra» en el dicc. de Sanelo (E, 70r1); en les *Observ.*⁴⁰ de Cavanilles (II, 327); en el Maestrat (GaGirona, *Voc.*, s. v. *edra*): «fugiu, records, fugiu, / font freda, *edra* enramada / ---», *Seidia* (81). I de llarg a llarg del P. Val., en la toponímia, o com a pre-topònim, però també com a apel·latiu ben corrent: «—I allà⁴⁵ dalt què s'hi fa? —Dalt del Pla de la Mola hi ha *édra*», Alzira (1962).

D'ordnims i altres noms de lloc com *Roca (de) la édra* o *Penya de la édra* o *Pico de la édra* o *Font de l'édra* o *Cova l'édra* tinc nota d'haver-ne recollits⁵⁰ a Alcalà de X., Vilafamés, Lluçena, Fondegulla, Alfara de la Baronia, Llorxa, Vilallonga de l'Assafor, Cocentaina, Alcoi, Benigembla, Llíber, Orba, Tormos, Benimeli, Bellesgar de Serrera, Penàguila, Parcent. La pronúncia pertot és amb *é* (només a Alcalà un dels⁵⁵ informants deia *édra*, i l'altre, com pertot); i amb elisió, *l'édra*, o bé *la édra* (quasi en igual mesura i potser depenent de la combinació sintàctica). Com es veu la forma amb *-dr-* és tan general en valencià (confirmat per JGinerM), que no podem vacillar a desmentir⁶⁰

l'*AlcM* quan dona un val. *éura*, que no sembla que pugui existir enlloc.

Però no és sols valencià sinó de gran part del cat. occidental, almenys en la seva part ponentina o NO., des d'Ager almenys cap al N.: allà ho anotava ja Porcicles. Ja en els comptes del municipi de Llessui (que em deixen copiar el 1959), trobo que se'n servien per enramar, en certes grans festes; i, en l'any 1710, es paguen «per anar a buscar *edra* per Nadal, dos sous»; *Font la édra* en el vessant pallarès del Montsec d'Ager (Alsamora, 1957), a Rialb de Noguera, a Boí (on el pont del Riu de St. Martí n'és tot revestit). Veritat, però, que una mica més al Nord apareix amb antiga diftongació (si bé *je* canviat en *zé*: *gédra* a Àreu, Estacon i Esterri de Cardós), i cap a l'E. continua *edra* fins a Andorra (Guiter, *AillPyrOr.*, m. 321).

Com que voldríem explicar-nos com s'ha pogut mantenir *-dr-* fins avui, la primera explicació que se'ns imposa és que pogué ser conservació d'una variant mossàrab. En el País Valencià hi ha més heura que enlloc: així com en el Princ., on també abunda, es troba sobretot en edificis i jardins, en el Migjorn no és tant això com a les muntanyes, i així, en total, hi ha força més hures que pertot: és ben concebible, en aquestes circumstàncies, que hi vagi predominar una forma heretada d'estats de llengua anteriors: aquest és un fet que per si sol justificaria la variant amb *-dr-*. Però ja l'aparèixer en el cat. occid. muntanyenc ens fa pensar que hi hagi, o hi hagi col·laborat, una causa diferent; i el que acaba de convence'ns-en és que continua amb *-dr-* pel vessant gascò: *gédra* de dalt a baix de la Vall d'Aran; Rohlf's registra *édro* a Baretons, Aspa i Vall d'Aura, *èdra* a Osse (Vall d'Aspa: Passy, *Orig. des Ossalois*, 95), *èdre* en un bon sector central de les Landes (també *lou ledre* en el Medoc), *yédra* o *zédra* en el SE. d'aquest dept. (Millardet, *Atlas*, p. 256).

Cosa que duu a admetre que també tingué alguna vigència en això una influència cultista (com suggereix Ronjat, *Gramm. Ist. Prov. Mod.* II, 226), per més que ho trobi difícil Rohlf's, *Le Gc.*, § 442i, p. 74. Més encara: car ja Alcover deia que *édra* era no sols val. i andorrà sinó també del Vallespir (*BDLC* IV, 272) i de fet a Prats de Molló hi ha el *Roc de l'édra* (1960). Els límits podem marcar-los cap a la meitat (d'E. a O.) del domini cat.-occid.: en el Priorat (Capçanes) ja tenim la forma de la llengua comuna: *Morral de l'éura* nom d'una roca solitària, a Capçanes, *éura* a les Borges d'Urg. (*BDLC* VI, 40); en el Segre Mitjà, amb aglutinació de l'article, *Roc de la l'éura*, que m'expliquen «perquè hi havia un *lleure(r)* o *hedra* que agafava tota la roca» (Oliana, 1957); forma aglutinada amb l'article, que *AlcM* troba també a Cerdanya i que en això coincideix amb el fr. *lierre*.

En cat. oriental i a les Illes domina absolutament i pertot la forma *heura* de la llengua comuna: així també en els diccs. balears, *DFgra.*, *DAMen.* i *AlcM*, els quals estan d'acord a vocalitzar amb *é* tancada («*euura*: yedra; *euura forastera*: enredadera», *DFgra.*); igual Moll (*Gram. Hist.*, 68) i AMAlcover (*BDLC* XI, 14); i a Banyalbufar anoto «Penyal d'a s' *éura*» (1964). En